

SPRE ACTUL ENERGIC AL ÎNTREGII NAȚIUNI ROMÂNE **(Din cronica luptei pentru unirea Moldovei cu Muntenia)**

de MIRCEA MUȘAT

Continuare firească a luptelor sociale și naționale duse de poporul român de-a lungul zbuciumatei și dramaticei sale istorii, expresie a cerințelor obiective, fundamentale de dezvoltare a societății noastre, a aspirațiilor și năzuințelor seculare de progres, unitate și independență națională, nutrite și dospite în cele mai de jos straturi ale societății, Revoluția română de la 1848 avea să fie înfrântă datorită împotrivirii inverșunate a forțelor reacționare, retrograde interne, sprijinite din plin prin intervenția brutală a imperiului otoman, țarist, și habsburgic, profund ostile tendinței de emancipare a poporului român, eliberării sale naționale și sociale, unirii lui într-un singur stat. „Dar — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — înfringerea revoluției de la 1848 a frinat evoluția socială a României, a amânat cursul evenimentelor, dar n-a putut împiedica idealurile de libertate, progres social și o viață mai bună... Revoluția începută în 1848 a continuat să se desfășoare sub diferite forme, găsindu-și expresia în realizarea unirii principatelor, în înfăptuirea reformelor sociale ulterioare, în toate transformările și mișcărilor revoluționare care au avut loc în țările românești, apoi în România, pînă la revoluția socialistă“.

Revoluția română de la 1848 fusese înăbușită în sînge. Fruntașii ei au fost nevoiți să ia drumul greu al exilului. Boierimea conservatoare, cu sprijinul reacțiunii internaționale își reinstala dominația. Imperiul țarist — în calitate de „protector“ — și Imperiul otoman — în calitate de suzeran — se grăbiră să încheie, la 19 aprilie—1 mai 1849, Convenția de la Balta-Liman, prin care-și legiferau „pînă la consolidarea liniștei interne“ dreptul de a ocupa cu trupe Moldova și Muntenia. Domnii celor două țări române — considerați ca înalți funcționari ai Imperiului otoman — nu mai erau aleși pe viață, ci numiți direct de sultan, pe termen de 7 ani. Adunările obștești ordinare se suspendau, rămînînd a fi înlocuite cu Consilii sau Divanuri ad-hoc în care să intre „boierii cei mai de frunte ai țării“. Se prevedea, de asemenea, înființarea unor Comisii speciale însărcinate cu revizuirea Regulamentului Organic și indicarea modificărilor celor mai „potrivite“ pentru „îmbunătățirea pe care o cere situația actuală a Principatelor și abuzurile administrative ce s-au produs...“. Pe timpul cît avea să dureze ocupația turco-țaristă, cele două imperii continuau a avea în principate cite un comisar

extraordinar, însărcinat a „urmări mersul lucrărilor și politica domnilor“. În baza aceleiași Convenții au fost numiți domni pe șapte ani: Barbu Știrbey în Muntenia și Grigore Al. Ghica în Moldova.

Administrația acestor domnitori, îngrădită — atît prin rolul atribuit boierimii conservatoare cît și prin controlul exercitat de reprezentanții civili și militari ai celor două imperii — se remarcă totuși printr-o serie de măsuri care încercau să amelioreze în parte, unele din cauzele care au generat marea ridicare la luptă din anul 1848. Sesizînd acest fapt, N. Bălcescu scria în 1850: „Revoluția era atît de îndreptățită de relele care o precedaseră, încît și cele două Puteri își luaseră de comun acord angajamentul solemn de a reforma acest monstruos Regulament care strivea de optsprezece ani de zile Principatele“.

Dar, perioada de relativă acalmie care a urmat, mai ales din aprilie 1851 — după evacuarea trupelor de ocupație —, nu a durat nici doi ani încheiați. În vara anului 1853, liniștea care părea că se instalează în Europa, după anii furtunoși ai revoluției, este întreruptă de conflictul pentru rivalități economice și politice, pentru anexiuni și expansiuni teritoriale și comerciale în Orient și în sud-estul european. Pe bună dreptate K. Marx scria în aprilie 1853: „Ori de cîte ori uraganul revoluționar se liniștește pentru moment, se impune inevitabil din nou pe tapet una și aceeași chestiune: eterna „problemă orientală“.

Izbucnit între Rusia și Turcia, ca urmare a refuzului celei din urmă de a accepta cererea Rusiei cu privire la „protectoratul asupra creștinilor ortodocși“, conflictul militar dintre Rusia și Turcia, intrat în istorie sub denumirea de „Războiul Crimeii“ a antrenat în vîrtejul său Anglia, și Sardinia de partea Turciei și menținerea, pentru moment, a Austriei și Prusiei în neutralitate.

Pentru a constrînge Turcia să dea satisfacție cererii amintite, la 21 iunie 1853, fără nici o declarație de război, armatele țariste trec Prutul și ocupă Moldova și Muntenia. La 30 august sultanul ordonă domnilor români, Barbu Știrbey și Grigore A. Ghica, să „părăsească Scaunele întrucît nu s-ar face ca funcționarii Porții să stea în niște țări ocupate de dușmani...“. Siliți să se pronunțe pentru politica țaristă sau otomană, domnii români — numiți în mai 1849 cu acordul celor două imperii — au ales o altă soluție, plecînd la Viena, deoarece considerau Austria ca fiind neutră în acest război.

În noua situație creată, Imperiul habsburgic își pune în practică politica duplicitară considerînd că a sosit momentul pentru a ocupa ea Moldova și Muntenia, așa cum procedase în secolele anterioare cu Transilvania, Banatul și Bucovina. Astfel, după o serie de manevre și avertismente date Rusiei, prin care-i cerea să-și retragă armatele din cele două țări românești, Curtea de la Viena reușește în iunie 1854 să încheie o convenție cu Poarta otomană, prin care se obliga să contribuie la evacuarea trupelor țariste din cele două țări românești prin toate mijloacele ce-i stăteau la dispoziție — de la negocieri amicale pînă la intervenția armată — și să „restabilească în Principate administrația și starea de lucruri legale așa cum rezultau ele din privilegiile asigurate de Poartă“.

În fața presiunilor habsburgice cît și datorită faptului că operațiunile militare se mutaseră în Crimeea, Rusia este nevoită să-și retragă trupele

din țările române, operație încheiată în iulie 1854. Locul lor este luat de trupe de ocupație habsburgice care aduceau cu ele și pe domnitorii Știrbey și Ghica. Prin aceasta, Curtea de la Viena demonstra că „ordinea legală” pe care încerca s-o restatornicească în Principalele române era cea impusă în 1849 prin Convenția ruso-turcă de la Balta-Liman.

Stabiliți în țările române, habsburgii au început imediat să lucreze după lozinca primită de la Viena: „Atenția funcționarilor împărătești în timpul ocupației trebuie să fie de la început astfel îndreptată, încât interesele naționale și economice ale Austriei să se contopească cu cele ale Principatelor”. Și într-adevăr, pentru „contopirea acestor interese” habsburgii și-au inaugurat ocupația prin abuzuri și imixțiuni directe în politica internă și externă a țărilor române, prin măsuri abuzive îndreptate în primul rînd împotriva elementelor revoluționare. Alarmată de curentul spre unire ce se accentua în toate provinciile românești, Curtea de la Viena transmitea șefilor militari din Muntenia și Moldova ordinul de a lua măsuri energice pentru a „curăța Principatele de toate elementele dubioase”.

Dorind să săvîrșească cît mai repede războiul, Puterile aliate Turciei au adresat Rusiei la 28 decembrie 1854 un memoriu de negocieri, prin care-i prezentau unele condiții pentru încheierea păcii. Pentru discutarea acestor condiții de pace după discuții preliminare, s-a deschis la 15 martie 1855 la Viena o conferință la care au luat parte: Anglia, Franța, Austria, Rusia și Turcia.

După ce marile puteri au căzut de acord asupra garantării integrității Imperiului otoman, considerată „o condiție a echilibrului european”, au trecut la discutarea situației Moldovei și Munteniei care „atingea foarte de aproape interesele obștești ale Europei”. Sfîrșitul „protectoratului rusesc” și înlocuirea lui cu „protectoratul colectiv” al puterilor europene participante la Conferință, libertatea navigației pe Dunăre ș.a. se situau în fruntea listei problemelor ce urmau să fie discutate. Cum trecerea celor două țări sub protectoratul colectiv al puterilor europene impunea de la sine și schimbarea statutului lor de organizare internă, problema unirii Moldovei cu Muntenia a devenit „o problemă europeană”, iar soluționarea ei subordonată intereselor economice și politice ale marilor puteri europene. Pe bună dreptate K. Marx scria: „Ciocnirea de interese dintre marile puteri în această parte a Europei a făcut ca nici una din ele să nu fie indiferentă față de problema Unirii țărilor române”. Războiul Crimeii a constituit de fapt, punctul culminant al luptei duse în prima jumătate a secolului al XIX-lea de către marile puteri pentru supremație în bazinul Mării Negre, pentru luarea în stăpînire a Strimtorilor și a gurilor Dunării. Soarta țărilor române intrase în combinațiile de culise ale „concertului european”, conturînd astfel atitudinea marilor puteri față de situația politico-administrativă a celor două țări române. Turcia, s-a pronunțat de la început împotriva Unirii celor două țări române. Pentru ea, Unirea însemna constituirea unui stat destul de puternic care ar fi dus în ultima instanță la limitarea influenței sale economice și politice, și în același timp, ar fi constituit un pas hotărîtor spre dobîndirea independenței prin înlăturarea suzeranității ei. Pentru Austria, Unirea însemna spulberarea aspirațiilor ei anexioniste sau cel puțin de înfeudare economică și politică a celor două țări. Totodată, făurirea statului român

prin Unirea Moldovei cu Muntenia însemna recunoaşterea nucleului politic naţional, centrul în jurul căruia urma să graviteze aspiraţiile de unire ale românilor din toate provinciile româneşti aflate sub ocupaţie străină. Anglia, interesată în menţinerea Imperiului otoman care se afla la remorca intereselor ei economice şi politice, motiva că momentul unirii celor două ţări „este încă inoportun”. Rusia — urmărind dezmembrarea Imperiului otoman şi înlăturarea influenţei habsburgice din ţările române ca şi din Peninsula Balcanică, se pronunţa în favoarea cauzei româneşti. Chiar din timpul ocupaţiei ţărilor române, Rusia lansase formula Unirii Principatelor şi independenţa lor sub un prinţ de familie rusă. Franţa, sprijinea unirea deoarece socotea că un stat român unit, la Dunărea de jos, va fi un punct de sprijin al influenţei politice şi al expansiunii economice franceze în sud-estul european. În acelaşi timp, referindu-se la scopurile politice urmărite de Napoleon al III-lea, K. Marx arăta că „în forul său interior Bonaparte nutreşte speranţa că va pune, cu ajutorul Rusiei, un Bonaparte pe simulacrul de tron al unei Româniî improvzate cu ajutorul protocoalelor diplomatice”.

Cînd se trecu la discutarea celorlalte condiţii de pace, pe care trebuia să le accepte Rusia, aceasta refuză, şi Conferinţa îşi intrerupse lucrările fără nici un rezultat. Însemnătatea pe care a avut-o pentru ţările române această conferinţă constă în aceea că ea a luat pentru prima dată în discuţie problema unirii Moldovei cu Muntenia, conturînd, în acelaşi timp, şi poziţia marilor Puteri faţă de acest act istoric.

Pe bună dreptate istoricul T.W. Riker arăta că „Războiul Crimeii a făcut din cauza Moldo-Muntenilor o problemă europeană”.

De la Viena, Conferinţa şi-a mutat lucrările la Constantinopole, în ianuarie 1856, „unde — aşa cum spune N. Iorga — trebuia să se discute într-o atmosferă turcească soarta poporului nostru”. Aşa se face că la această Conferinţă, ideea unirii celor două ţări nu mai apare deloc în discuţia delegaţilor, „pentru a nu jigni ţara-gazdă”. În schimb, Conferinţa adoptă o serie de măsuri care întreceau aproape aşteptările Turciei. Protocolul din 11 ianuarie prevedea: „Valahia şi Moldova ale căror teritorii fac parte întregitoare din împărăţia otomană, vor păstra ca şi în trecut o cîrmuire separată şi neatîrnată, domnii vor fi numiţi de Poartă; Principatele vor fi reprezentate în relaţiile cu ţările străine de către agenţii sultanului, iar tratatele încheiate de Turcia sînt valabile şi pentru cele două ţări”.

Dar, aceste hotăriri conservatoare stabilite la Constantinopole, împotriva voinţei poporului român, erau depăşite de evenimente şi nu puteau dăinui.

Spiritul reformator al anului revoluţionar 1848 ţinea trează conştiinţa maselor populare româneşti. Lupta pentru Unire, pentru înfăptuirea statului naţional român reprezenta, în acelaşi timp, lupta pentru eliberare socială şi politică, pentru o ţară democratică nouă, cu administraţie şi legi noi, reformatoare. Legăturile dintre frunţaşii revoluţiei române de la 1848 exilaţi în principalele capitale europene şi cei din ţară se întesc. Unirea Moldovei cu Muntenia una într-un torent toată conştiinţa şi forţa unui popor hotărît să-şi făurească alt destin. Numeroase gazete unioniste ca: „Zimbrul”, „Steaua Dunării”, revista „România literară” ş.a. fac mare o agitaţie în favoarea unirii. Coloanele presei apusene sînt pline de articole prin care se explică opiniei

publice progresiste dorințele românilor și scopul luptei lor. Hotărârile potrivnice Unirii elaborate la Constantinopole au determinat proteste și frământări în toate straturile societății românești. Zeci și zeci de memorii, adrese și petiții — semnate sau anonime — curgeau către cabinetele din Londra, Paris, Petersburg, Viena sau Constantinopole, sau către reprezentanți ai opiniei publice progresiste sprijinitori ai cauzei românești. Numeroase comitete unioniste organizează masele de la orașe și sate în lupta pentru cauza Unirii.

În această atmosferă și-a deschis lucrările, la 28 februarie 1856, Congresul de la Paris avînd ca scop principal încheierea păcii și stabilirea „echilibrului european” zdruncinat în urma Războiului Crimeii. Pe lângă reprezentanții celor cinci puteri — Turcia, Austria, Franța, Anglia și Rusia — au participat și reprezentanții Sardiniei și Prusiei.

Delegații marilor puteri participante la Congres, deși cunoșteau dorința unanimă de Unire a poporului român, s-au pronunțat pentru aceasta sau împotriva ei, în măsura în care constituirea statului unitar român satisfăcea sau împiedica interesele economice și politice ale țării lor.

Problema Unirii celor două țări române a fost ridicată de Franța în ședința din 8 martie, cînd chestiunea Principatelor s-a aflat pe ordinea de zi. Deschizînd dezbaterile asupra acestei probleme, Walewski — ministrul de externe francez și președintele Congresului — a spus: „Înainte de a se atinge chestiunea noii organizări a Principatelor, este de cercetat dacă ele trebuie a mai trăi sub o organizare separată și dacă nu ar fi în interesul atît al acestor țări, cît și al Europei, ca ele să fie întrunite într-un singur stat”. Pe această poziție s-a situat și reprezentantul delegației ruse, Orlov. Delegatul Angliei, Claredon — se pare sub influența lui Napoleon al III-lea, cu care avusese mai înainte o convorbire — sprijină și el propunerea lui Walewski, afirmînd că „dorințele poporului trebuie luate în seamă”. Reprezentantul Austriei, Buol, care credea că a găsit în această frază puntea de salvare ca problema Unirii să fie aminată de Congres, răspunde imediat că: „nu se poate lua vreo hotărîre, fără a se consulta mai întîi dorințele poporului”. Reprezentantul Turciei, Ali-Pașa, care se considera cel mai cunoscător în această problemă, nu pierde ocazia să arate că despărțirea acestor două țări datează din cele mai vechi timpuri și este urmarea firească a moravurilor și obiceiurilor lor”, că „tulburările ce au domnit în Principate erau de dată recentă și că nu pot fi atribuite stării de separațiune a celor două țări”. Cu alte cuvinte, el caută să arate că Congresul pierde timpul cu discutarea unirii celor două țări, deoarece înseși ele nu doresc acest lucru.

Așa se ivi la Congres ideea convocării unui plebiscit care să consulte dorințele românilor. Astfel „Austria și Turcia — cum spune Riker — își frinează armele în propriile lor miini”.

După lungi dezbateri, Congresul reuși să semneze la 30 martie 1856, cu pana unui vultur imperial, „Tratatul de pace”.

În problema țărilor române se stabilise următoarele:

Se desființează protectoratul Rusiei, instituit în urma păcii de la Adrianopole; principatele sînt scoase de sub tutela Turciei și puse sub garanția celor șapte Puteri; sultanul în colaborare cu ambasadorii Puterilor semna-

tare de la Constantinopole, va întocmi un firman electoral în baza căruia să se convoace în ambele țări, adunări care să reprezinte interesele tuturor claselor; o comisie specială de informare, compusă din reprezentanții celor șapte Puteri, se va întruni la București și va culege dorințele poporului, asupra viitoarei organizări a Principatelor. Rezultatele vor fi trimise la Paris, unde printr-o Convenție se va stabili organizarea lor și vor fi comunicate românilor printr-un Hatiserif; Tratatul mai prevedea că în cazul când liniștea internă în Principate va fi amenințată sau compromisă, Poarta nu putea interveni cu trupe, fără aprobarea celorlalte Puteri.

Scoaterea țărilor române de sub tutela Turciei și punerea lor sub garanția colectivă a celor șapte Puteri, era un pas spre unire. Se păstra suzeranitatea Porții, dar așa cum spune istoricul german Haner, „ce suveran poate fi acela care nu are dreptul de a intra într-o țară ce și-o pretinde a lui?”

Cum plebiscitul nu se putea ține „într-o țară năpădită de baionetele străine”, congresul avu grijă să ia în discuție și retragerea trupelor austriece. Întimpinând o puternică opoziție din partea Austriei — care invoca motivul retragerii mai întâi a trupelor rusești din sudul Basarabiei revenit Moldovei, dezbaterile se încheiară cu o frază generală: „Retragerea să se facă cât mai curind cu putință”.

În momentul când Congresul și-a încheiat lucrările, nimeni nu bănuia că vor exista atâtea greutăți în aplicarea și respectarea hotărârilor lui. Lupta pentru realizarea Unirii trecea în sarcina poporului român hotărît să infrângă forțele retrograde interne și dificultățile externe.

În primăvara anului 1856, lupta pentru Unire intra într-o fază nouă, răscolită acum și de hotărârea luată de Congresul de la Paris de a consulta dorințele românilor în privința viitoarei lor reorganizări. Mișcarea unionistă a luat amploare mai ales în Moldova, unde avea și sprijinul autorităților în frunte cu domnitorul Grigorie Al. Ghica, care în ultimele luni de domnie trecuse hotărît pe poziții unioniste.

Amploarea luptei pentru Unire, care cuprindea zi de zi masele cele mai largi a determinat pe unioniștii din Iași să formeze la 25 mai 1856 „Asociația Unirii”, alegând în aceeași zi un „Comitet al Unirii” format din 39 de membri, printre care se numărau patrioții și revoluționarii români: M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri și alții. Numeroase ziare, reviste, broșuri, foi volante, memorii și petiții sprijineau activ cauza Unirii. În adunări unioniste, județele trimit unul după altul către „Comitetul Unirii” din Iași adeziuni în sprijinul măreței cauze a poporului român. Puternice legături se realizează între unioniștii din Moldova și cei din Muntenia. Unirea devenise cauza vitală a poporului român.

Intensificarea luptei pentru unirea Moldovei cu Muntenia determină o reacție violentă din partea boierimii reacționare antipatriotice, sprijinite prin toate forțele de Austria și Turcia. Lupta împotriva Unirii devenise mobilul acțiunii separatiștilor interni și externi. Cum Unirea trebuia împiedicată numai în una din cele două țări, toate manevrele separatiștilor s-au îndreptat spre Moldova, care era mai departe de sediul Comisiei Speciale de Informare stabilită la București, și unde se găseau mai mulți adepți ai separatismului, îndeosebi în rîndul boierimii conservatoare, care-și vedea „amenințată” prin Unire puterea politică și economică.

Folosindu-se de „încrederea” acordată de Congresul de la Paris, care lăsase la „bunul simț al Porții schimbarea domnitorilor actuali”, Turcia, constatînd că aceștia împiedică „libera rostire a dorințelor țării” luă hotărîrea înlocuirii lor. La 26 iunie 1856, în urma unei depeșe telegrafice trimise de Poartă, domnitorii Ghica și Știrbey au fost nevoiți să părăsească scaunele. În această situație, conform articolului 18 din Regulamentul Organic, locul lor trebuia luat de o locotenență domnească formată din trei: președintele Divanului, logofătul dreptății și ministrul treburilor dinlăuntru, care erau în funcție la plecarea ultimului domn. Aceștia nu aveau dreptul să acorde titluri de nobleță, să destituie funcționari și nici să numească dregători în anumite funcții decît ca suplinitori pînă la confirmarea lor de către viitorul domn”. Profitînd de faptul că celelalte Puteri nu cunoșteau „prevederile” Regulamentului Organic, Turcia și Austria au considerat momentul prielnic pentru a numi în cele două țări oameni fideli politicii separatiste, cu ajutorul cărora să înceapă lupta pentru distrugerea mișcării unioniste de masă și a partidului unionist. În acest scop au fost numiți în grabă cite un singur caimacam în fiecare țată: Teodor Balș în Moldova și Alexandru Ghica în Țara Românească. Prin aceasta, șirul încalcărilor prevederilor Tratatului de la Paris abia începea.

Numirea lui Teodor Balș a fost bine gîndită de cele două țări potrivnice Unirii. Balș era unul dintre cei mai mari boieri ai Moldovei și deținea și funcția de șef al grupării reacționare separatiste. Puțin inteligent, dornic să ajungă domn, apărătorul fidel al separatismului, acesta era, în cîteva cuvinte, acela care făcuse jafuri bănești pe lingă demnitarii turci, vrînd să fie sigur că ajunge caimacam și apoi domn al Moldovei. Acum el era chemat să-și dea „examenul” în fața stăpînirii care-i pretindea un singur lucru: „împiedicarea unirii Moldovei cu Muntenia”.

La începutul cămăcămiei, Balș a căutat pentru moment să-și camufleze politica separatistă, lăsînd pentru un timp unioniștilor toată libertatea pe care o primiseră de la domnitorul Ghica. Dar după puțină vreme, considerînd că „puterea” îi este consolidată, caimacamul, la ordinele Austriei și Turciei, pornește la luptă hotărît să înăbușe treptat toate glasurile care cereau Unirea. Astfel, în urma unui ordin primit de la Poartă, Balș dădu la 10 septembrie 1856, un decret pentru desființarea libertății presei și introducerea cenzurii. Sub îndrumarea directă a generalului austriac Gablenz și a consulului acestei țări la Iași, Gödl de Lonnay, Balș anulează concesiile făcute de Ghica unei societăți franceze de navigație, care deținea monopolul pe rîurile Prut și Siret, cit și proiectul de înființare a unei bănci acordate Prusiei. Prin aceasta el demonstra că servește cu zel interesele economiei și politice ale țărilor care-l sprijineau.

Condus și incurajat în permanență de Turcia și Austria servind interesele grupării conservatoare a mării boierimi, caimacamul a început acțiunea pentru schimbarea tuturor funcționarilor care sprijineau unirea și înlocuirea lor cu oameni cărora nu li se cerea altceva, ca de altfel și lui, decît să lupte și să apere cauza separatistă. Arestările, schingiuirile, împotriva unioniștilor, se țîn lanț și toate acestea pentru a demonstra că Moldova nu dorește

unirea". Cu fiecare zi se organizau mijloace tot mai violente împotriva unirii, ajungându-se pînă acolo încît se interzicea chiar și îmbrăcarea costumelor naționale.

Pentru a-și consolida poziția, Balș hotări să dizolve vechiul Divan judecătoresc, în decembrie 1856. Lista noului guvern separatist, proaustriac și proturc a fost întocmită de Balș cu concursul și sub direcția supraveghere a consulului austriac. Ministru al finanțelor a fost numit Nicolae Vogoride, ministru dinlăuntru Nicolae Cantacuzino, iar Nicolae Istrati — teoreticianul separatismului, fu numit șef al Departamentului lucrărilor publice.

În aceste împrejurări, cînd abuzurile, teroarea și jonsniciile caimacumului Balș nu mai cunoșteau margini, unioniștii din țară și din afară adresează zeci de petiții și memorii marilor Puterii în care cereau să se pună capăt prigoanei din țările române și să se respecte clauzele Tratatului de la Paris.

La 13 ianuarie 1857, după lungi discuții, Firmanul de convocare a Divanurilor Ad-hoc era întocmit, trupele austriece urmau să se retragă din țările române pînă la 30 martie același an, iar Comisia Specială de Informare era așteptată să sosească la București. În aceste condiții, unioniștii din Moldova s-au constituit, la începutul lui februarie 1857, în „Comitetul Electoral al Unirii”, adoptînd și un program de acțiune, afișînd în văzul tuturor dorințele poporului român din Moldova.

Gîndindu-se că a sosit momentul să dea o nouă lovitură unioniștilor prin desființarea acestui Comitet și, în același timp, urmărind să cheme trupele turcești să ia locul celor austriece, Balș adresează Porții o „plîngere” în care declară că nu mai poate face față „singur tulburărilor interne provocate de unioniști”. În urma acestui fapt, situația se agrava și mai mult, Moldova găsindu-se din nou în fața unei ocupații străine.

Dar la 1 martie 1857, o moarte fulgerătoare puse capăt caimăcămiei lui Teodor Balș, „acest bun și harnic gospodar” cum îl numea Poarta otomană.

Primăvara anului 1857, părea că alungase norii negri ai furtunii dezlănțuite de Balș. Moartea caimacamului, retragerea trupelor austriece, redactarea firmanului, sosirea membrilor Comisiei Speciale de Informare la București, toate păreau că duc la o schimbare a situației din Moldova.

Dispărînd astfel cel mai înverșunat dușman al unirii și cea mai supusă unealtă a Turciei și Austriei, unioniștii din Moldova au început să ceară puterilor garante o căimăcămie de trei, așa cum prevedea Regulamentul Organic. „... Subscrișii cred că combinația cea mai fericită ar fi aceea a unei căimăcămii în trei, numiți ad-hoc și luați în afară de Consiliul actual căci altfel nu ar fi decît continuarea sistemului în contra căruia noi am formulat mai înainte plîngerile noastre...”. O căimăcămie de trei membri susținea la început și Consulul francez la Iași, Victor Place, care îi spunea lui Walewski: „Dați-mi voie a persista în propunerea ce am prezentat mai înainte a unei căimăcămii de trei membri... Orice căimăcămie individuală are de rezultat, mai mult sau mai puțin, de a da naștere la speranțe de Hospodarat și este foarte greu pentru un om care are puterea să nu caute a realiza speranțele sale”.

Dar Turcia și Austria nici nu se gîndeau la o căimăcămie de trei, ci singura greutate pe care ele o întîmpinau pînă acum era aceea a alegerii omului

cel mai potrivit" dintre pretendenții care „ciulise urechile încă odată cu boala lui Balș". Într-adevăr, după moartea lui Balș, pretendenții la cămăcămie au început să roiască în jurul consulilor de la Iași, dar mai ales de la Constantinopole, unde făceau promisiuni și ofereau „daruri". Printre aceștia, se numără V. Ghica, Nicolae Istrati, Alexandru Moruzzi și alții, cunoscuți ca apărători ai cauzei separatiste. Referindu-se la aceasta, consulul Franței la Iași, Victor Place, raporta contelui Walewski: „De câteva zile asist aici la un spectacol care mă scirbește. Boala caimacamului abea a luat o întorsătură mai gravă și candidații la succesiunea lui au și început să se miște. După moartea caimacamului activitatea lor a devenit și mai mare și după obiceiul țării toți au făcut uz de bani pentru a-și sprijini candidatura. Unii dintre ei au îndrăznit să vină și la mine să ceară sprijin și nu sînt în stare să spun cîte promisiuni și jurăminte de imparțialitate mi-au făcut pentru a obține ajutorul meu". Printre aceștia se număra și viitorul caimacam Nicolae Vogoride. Iată ce declara el lui Place: „Subsemnatul avînd încredere în loialitatea Franței și în simpatia sa față de Principate, m-aș simți fericit de a avea sprijinul guvernului ei pentru a fi numit caimacam... Promit să administrez cu cea mai mare nepărinire și să nu stingheresc cu nimic, alegerile libere care se apropie".

Turcia pentru care schimbarea cît mai deasă a puterii în Principate era un izvor nesecat de venituri, hotărăște totuși la 7 martie 1857 să pună capăt acestui „spectacol" și anunță „oficial" numirea lui Nicolae Vogoride în funcția de caimacam al Moldovei. „M.S. Sultanul a binevoit a vă numi caimacam al Moldovei. Firmanul de numire vi se va remite ulterior de către Domnul Fotiade personal". Iată ce scria despre Vogoride la 14 martie ziarul „Morning Post" ce apărea la Constantinopole: „...Prin averea și influența sa în țară el poate fi considerat ca unul dintre viitorii candidați la domnia Principatului Moldovean".

Și într-adevăr, Vogoride nu fusese ales întîmplător de Poartă să conducă cauza separatistă în Moldova, tocmai în această perioadă.

Era fiul lui Ștefanache Vogoride, fanariot de origine bulgară recentă. Fusese o vreme în serviciul lui Scarlat Vodă Calimachi, iar la 1821 a fost caimacam al Moldovei. Ulterior a ajuns capuchehaia Moldovei la Constantinopole, unde se bucura de mare influență, fiind denumit și „Talleyrand al Turciei". Nicolae Vogoride, actual caimacam, fusese născut și crescut în Moldova, unde s-a și căsătorit cu fata lui Costache Conachi, cea mai bogată moștenitoare din Moldova, patroana școlilor de fete din această țară. Prin această căsătorie, Vogoride și-a mai adăugat și numele de Conachi, de care făcea mare caz, mai ales cînd voia să-și atingă scopurile sale, adică domnia Moldovei.

Iată cum ni-l prezintă pe Vogoride, un călător străin care a vizitat Moldova și pe caimacam în acelaș timp: „Are 40 de ani, frumos, cu plete lungi negre și foarte solemn. Deși grec prin familia sa, e moldovean prin leagănul său, prin căsătoria sa, prin întinsele-i moșii, francez prin studiile sale, european prin călătoriile și relații, om reprezentativ al unei epoci de tranziție cum e cămăcămia". În timpul cămăcămiei lui Balș, Vogoride a ocupat funcția de ministru de finanțe, și tot în acest timp a fost ridicat de Turcia la rangul de Rutlei-Ullea primind și dreptul de a purta uniformă de general

de divizie turc, adică de pașă. Conform cu demnitatea sa, el purta întotdeauna fesul roșu, semnul dregătorilor otomani. Înainte de a fi numit caimacam, Vogoride cu Nicolae Istrate, frații Drăghici, Constantin Catargiu și alții, făceau parte din clubul separatist prezidat de consulul austriac Gödl.

Merită să ne oprim puțin și asupra „relațiilor europene” de care pomenește călătorul amintit. Într-adevăr, tatăl său locuia la Constantinopole, unde cu toată vârsta înaintată se mai bucura încă de mare prestigiu și influență. Joana, o soră a lui Vogoride era căsătorită cu Fotiade, care deținea în acest timp rolul de capuchehaie a Moldovei la Constantinopole. Alexandru Vogoride, fratele său, era secretar al ambasadei otomane la Londra. Musurus-Pașa — cumnatul lui, era ambasador al Turciei la Londra. O altă soră a lui Vogoride era căsătorită cu fostul domnitor Mihail Sturdza.

Așadar, pentru activitatea lui de mai înainte, pentru toate relațiile lui, și mai ales pentru lipsa-i de personalitate și inteligență, Turcia și Austria își instalaseră această marionetă pe care trebuia să o manevreze din culisele Constantinopolului și ale Vienei împotriva cauzei năzuinței seculare a românilor.

Imediat după numirea noului caimacam, se citesc în București și Iași firmele de convocare a Divanelor ad-hoc. La Iași, firmanul a fost citit la 12 martie de către Cabli-Efendi, trimisul Porții și tradus în românește de secretarul de stat Alexandru Sturdza. Iată ce „recomandă” printre altele acest firman: „... Dînd acest firman, imperiul care statornicește dreptul de alegeri, sînt incredințat că românii se vor felicita de statornicile îngrijiri ale înaltei Porți și vor da dovezi de recunoștință prin liniștea și moderația de care sînt animați”.

Era și normal ca Poarta să nu ceară altceva românilor decît să fie „liniștiți” și să tolereze tot ceea ce avea să dezlănțuie Vogoride pentru a „păstra prezentul și a asigura viitorul” acestei țări.

Sosit la Iași, Fotiade — cumnatul caimacamului — nu s-a sfiit să declare deschis consulului Place: „Poarta nu vrea cu nici un preț Unirea și omul pe care ea l-a numit caimacam nu-și îndeplinește datoria, dacă nu lucrează pentru împiedicarea acestui act”. Așadar, lui Vogoride nu-i rămînea decît o singură alternativă — „lupta împotriva unirii”.

Trecînd repede peste perioada de instalare, Vogoride „își desvăluie poziția — cum zice Iorga — fără acele metode de dibăcie care-i întreceau inteligența”. El trebuia să urmeze cu fidelitate politica înaintașului său Balș, politică care se impunea cu și mai multă „ardoare” în această perioadă cînd rostirea dorințelor țării se apropia cu fiecare zi. Astfel, cunoscînd lucrurile mai dinainte, Vogoride păstră intact întregul aparat de stat moștenit de la Balș. O singură schimbare a făcut totuși, dar și aceasta în cadrul cabinetului său, și anume: a trecut pe Nicolae Cantacuzino de la ministerul dinlăuntru la Ministerul Justiției, iar pe Costin Catargiu de la Justiție la Interne. La această ședință secretă, la care au participat printre alții Fotiade și Gödl, Nicolae Cantacuzino fiind întrebant dacă-și asumă răspunderea de a conduce alegerile viitoare, „astfel încît să nu iasă în Divan decît separatiștii”, acesta a răspuns că va lucra astfel, dar că nu-și poate lua această obligație”. Costin Catargiu, care era de față, s-a arătat dispus să-și ia această răspundere și astfel a fost numit la resortul de Interne. A doua zi, într-o ocazie solemnă,

noul ministru de interne a declarat funcționarilor săi: „Voi zdrobi, voi sfărâma Partidul unionist, și dacă un singur membru al lui va fi ales în Divan, primesc să-mi tundeți mustățile“. Nu putem ști cit de mult prețuia Catargiu „această podoabă“, adevărat este faptul că odată cu numirea lui, ofensiva împotriva unioniștilor începe cu și mai mare vigoare.

Inaugurînd „noua“ politică, guvernul lui Vogoride își asuma răspunderea de a „feri alegerile de orice înriuriri sau uneltiri care sînt de fire a aduce rătăcirea și a amenința sinceritatea alegerilor“. În acest temei începuseră și anulările, arestările, ademenirilor, circularelor și decretelor, toate date în scopul „apărării sincerității alegerilor și a respectării Firmanului“. Iată ce le comunica la 21 martie 1857 Costin Catargiu, administratorilor județelor: „... pătruns de povătuirile înaltului firman și de afișul E.S. Prințul Caimacam, nu veți îngădui nici un fel de necuviință, manifestații, agitații sau înriuriri unioniste în reședințe sau în cuprinsul ținutului“.

Ținta principală a separatiștilor devenise în această perioadă desființarea tuturor comitetelor unioniste existente în ținuturi și întreruperea oricăror legături cu Comitetul Unirii din Iași și București. Această operație trebuia făcută înainte de a se începe întocmirea listelor electorale. Pe aceeași linie, adresa secretarului de stat din 22 martie 1857 către Departamentul dinlăuntru glăsuia: „Față de urmările unei partide din acest principat, care și-a însușit dreptul de a se constitui formal în Comitete, a iscăli jurnale, a publica programe și proclamații litografiindu-le, S.A.I. găsește de cuvință a da următoarea deslegare: Niște asemenea Comitete neștiute de guvern avînd ramificații în toate reședințele ținutale, nu pot fi îngăduite, căci pe cînd guvernul este mișcat de cea mai vie dorință să vadă la alegeri o completă nepărtinire, aceasta aduce rătăcire și amenință sinceritatea alegerilor“.

În această atmosferă de ingrădire a oricăror libertăți, poporul român, unioniștii din Moldova, trebuiau să aducă mai departe activitatea pentru înfăptuirea Unirii. Lupta devenea din zi în zi tot mai grea. Conducerea destinelor țării era incredințată unor oameni care făceau totul pentru a mulțumi Poarta și a-și atinge scopurile lor personale. „Alegerea lui Nicolae Vogoride, C. Catargiu, N. Cantacuzino ș.a. pentru a purta cruciada contra ideii naționale — spunea Victor Place — nu este nici fericită, nici onorabilă. Niciodată acești oameni n-au provocat o reprobare mai generală într-o țară unde sînt cu toate acestea destule motive ca oamenii să fie indulgenți“.

Cu cit se apropia ziua întocmirii listelor electorale, cu atît prigoana împotriva unioniștilor creștea. Persecuțiile, arestările, încep să fie la ordinea zilei. Iată ce scria Comitetul Unirii din Birlad, Comitetului Central al Unirii din Iași: „În timpul adunării unul dintre neguțători, Ștefan Dobrovici, a fost chemat afară prin oamenii poliției. Neieșind acela a fost pîdit în calea lui de poliție, a fost dus la telegraf unde era și administratorul ținutului și silit să arate pe toți cei care au fost în adunare spre a fi arestați, precum s-a și făcut. Pe profesorul școlii publice, Popescu, pe motiv că a asistat la adunare, l-au depărtat din postul său cu porunca departamentului culturii că nu-și urmează datoria. Pe Tudor Alexe din satul Chilieni, administrația a trimis pe însăși maiorul de jandarmi, l-au ridicat și l-au închis la cazarmă. Sînt comisari în toate ocoalele care lucrează contra unirii“.

Asemenea scrisori de protest la actele violente ale guvernului sosesc din toate colţurile ţării. O scrisoare din Dorohoi vorbea de scoaterea lui Iancu Anastasie din postul de preşedinte al „Sfatului Municipal” pe motivul că participase la adunări unioniste“.

Abuzurile separatiştilor aveau la bază declaraţia făcută de Costin Catarciu, unioniştilor: „Am să vă satur de întruniri şi de asociaţii”. De fapt, dacă Vogoride era întrebat de ce săvârşeşte aceste fapte, răspunsul era acelaşi: „pentru a apăra sinceritatea alegerilor”.

La sfârşitul lunii martie 1857, trebuia să se înceapă întocmirea listelor electorale în vederea ţinerii alegerilor şi convocării Divanurilor Ad-hoc. Dar abia sosită la Bucureşti, Comisia Specială de Informare este nevoită să-şi întrerupă lucrările, deoarece caimacamul din Muntenia, Alex. Ghica, care voia şi el să amâne alegerile, a cerut Comisiei unele lămuriri asupra aplicării Firmanului, şi anume: trebuia să se dea tuturor preoţilor drepturi electorale sau numai aceluia care formau treapta cea mai înaltă în ierarhie ortodoxă?”; „cum aveau să fie stabilite diferite categorii de proprietari într-o ţară în care nu există statistici vrednice de încredere?”; „aveau deţinătorul unei proprietăţi ipotecate drept de vot?” ş.a.

Primind aceste „nedumeriri”, Comisia care nu avea competenţa necesară spre a se pronunţa asupra lor, trebuia să le defere comisiei ambasadoriei de la Constantinopole. Până la primirea răspunsurilor ea fu nevoită să-şi întrerupă activitatea.

Profitând de acest fapt, Turcia şi Austria socotesc că acum este momentul prielnic pentru a termina cu alegerile din Moldova. Înţepat din toate părţile, Vogoride fu nevoit să declare că „nedumeririle ridicate de Ghica sînt valabile numai pentru Muntenia, iar în ceea ce priveşte Moldova, care are alt specific de viaţă şi organizare nu întîmpină nici o greutate în buna desfăşurare a alegerilor”. Totul, cu cea mai mare grabă, pentru întocmirea listelor electorale şi falsificarea alegerilor.

Dindu-şi seama că victoria separatiştilor în alegeri nu se poate realiza numai prin violenţă, se hotărî atragerea de partea lor a tuturor oamenilor corupţi, compromişi, incapabili, cărora dîndu-le diferite funcţii şi titluri li se cerea un singur lucru: să voteze împotriva unirii. Iată ce ne relatează Victor Place despre aceste lucruri: „Aga Nicolae Burki, membru al Divanului de Apel s-a pomenit destituit şi înlocuit cu Pappofil, care sub guvernul Ghica a fost scos din serviciu pentru defraudări considerabile dovedite şi condamnate într-un referat al Ministerului Justiţiei. Dl. Ştefan Silion, destituit şi înlocuit de asemenea cu Dl. Dimitrie Burduja, omul de afaceri al Prinţului Vogoride”. Caimacamul deschide porţile armatei pentru toţi acei ce simpatizau cu el dînd ranguri de ofiţeri la oameni care niciodată nu fuseseră în armată. Numărul ofiţerilor creştea cu fiecare zi, ajungînd ca la o armată de 2 000 oameni să fie vreo 60 de colonei în afară de cei 30 care aşteptau să fie numiţi. Printr-o scrisoare, Costin Catarciu anunţa astfel pe prefectul de Putna: „Am vorbit cu E.S. Caimacamul în favoarea fiului D-tale Mitică spre a fi înaintat la gradul de ofiţer. Deşi sînt incredinţat că nu face nimic şi bate uliţele, dumitale însă nimic nu ţi se poate refuza”. Vogoride semnează în grabă mii de decrete de boerie, — titluri şi numele rămîniînd în alb. În momentul alegerilor, prefectii aveau dispoziţie să-i cheme pe alegători şi

să le arate „ce oferă guvernul în schimbul unui simplu vot împotriva Unirii“. În același timp, sperie pe țărani că dacă vor vota pentru unire, „aceasta le va duce fiii la lucrul șoselelor și cetăților tocmai la Craiova“. Pe proprietari îi speria cu împărțirea pământului, iar pe preoți cu introducerea religiei catolice ca religie a statului. În acest scop au și fost difuzate manifeste prin țară în care se cerea împărțirea pământului și introducerea catolicismului, manifeste pe care separatiștii din Moldova le atribuiau unioniștilor din Muntenia. Prefecții se întreceau în abuzuri și amenințări, căutînd să înșele și să intimideze pe țărani și pe micii proprietari cu puterea lor administrativă. De fapt, ei erau aceia care trebuiau să întocmească listele de alegători și tot ei aveau dreptul să le revizuiască, deci să-și „îndrepte“ propria lor operă.

În aceste împrejurări grele pentru viitorul Moldovei și al poporului român membrii Comitetului Central Electoral din Iași întocmesc o petiție în care arată toate abuzurile săvîrșite de Vogoride și pe care le prezentase Comisiei Speciale de Informare de la București.

Treziți de știrile ce veneau din Moldova, membrii Comisiei iau hotărîrea de a merge la Iași. Sosirea lor în capitala Moldovei a avut loc între 18—21 aprilie 1857. În timpul acestei deplasări, comisarul Franței, Talleyrand, călători în triumf de la București și pînă la Iași. La Bacău, „trăsura a fost deshămată și trasă de mulțimea care purta steaguri tricolore naționale ale unirii“. Tot astfel fură primiți și delegații țărilor care sprijineau cauza dreaptă a poporului român. În schimb, „delegatul Austriei — cum mărturisește V. Place — a fost primit cu o răceală pe care cred că a simțit-o. În locul populației atît de numeroasă care de bunăvoie s-a dus într-un timpînarea celorlalți comisari, și pe care i-au aclamat cu atît entuziasm, el a întîlnit la barieră opt persoane“. Dar — „delegatul Austriei și Turciei — după cum bine spune Riker — au avut și ei mulțumirea de a fi adus „încurajări“ caimacamului Vogoride“.

La Iași, membrii Comisiei deși constataseră măcar în parte abuzurile săvîrșite de Vogoride, n-au putut interveni, deoarece Congresul de la Paris dădea dreptul Comisiei doar la un rol de „supraveghere a bunei desfășurări a alegerilor“. Singurul rezultat practic și imediat al comisarilor veniți la Iași putem spune, a fost înlăturarea din guvern a „sălbaticului apărător al unei cauze pierdute“, Costin Catargiu. Iată ce-i scria V. Place contelui Walewski despre această schimbare: „Reprobarea generală a devenit atît de mare și ultimele lui măsuri purtau pecetea unei astfel de mari nerușinări încît Turcia însăși a recunoscut că avea într-însul un prieten prea compromiștor“.

Înlăturarea lui Catargiu nu însemna decît un schimb de persoane. Locul lui fu luat de logofătul Vasile Ghica, alt separatist declarat, acela care fusese propus de austrieci să fie caimacam după moartea lui Balș. Vasile Ghica, noul ministru de interne, nu aducea cu el decît mai multe forme de luptă și mai multă prudență, fiind astfel mult mai periculos decît înaintașul său.

Așadar, sosirea comisarilor la Iași nu schimbă nimic din atitudinea caimacamului Vogoride și a guvernului său. Așa se face că la 23 aprilie caimacamul repeta ordinul prin care declară orice manifestație pentru unire ca o nelegiuire care trebuie să atragă după sine aplicarea legilor după gravitatea delictului“. Totul se desfășura acum în cea mai mare grabă pentru

a se termina cu alegerile din Moldova, pentru ca un vot potrivit unirii să vină din Iaşi şi să lovească cu toată tăria şi în votul ce se ştia bine că nu poate fi împiedicat din partea Divanului din Muntenia“. Iată ce-i comunica consulul austriac Gödl lui Vogoride chiar în seara când membrii comisiei speciale sosiseră la Iaşi: „Impuneţi-vă autoritatea şi nu pierdeţi nici o clipă, totul să se desfăşoare energic şi repede“.

Vogoride, ca o marionetă dă fulgerător indicaţii prefectilor săi să întocmească listele de alegători. Secretarul de stat Paul Balş adresează la 4 mai un ordin departamentului de interne prin care-i cerea: să se conştiţe şi să se distrugă orice program sau proclamaţie care ar avea tendinţe unioniste peste tot locul, unde s-ar găsi în ţară“. Mulţi fruntaşi ai Unirii sînt arestaţi. Când consulul francez a cerut lămuriri asupra acestui lucru, Vogoride cu ajutorul lui Gödl, bineînţeles, a răspuns că: „Acestea sînt chestiuni de ordin tern“. De fapt, Gödl era acela care conducea acum cauza separatistă. Iată ce mărturisea el, reprezentantului său Buol la Constantinopol, în legătură cu întocmirea listelor electorale: „Mă voi îngriji personal ca toate numele care nu sînt întrutotul „justificate“ conform firmanului, să fie îndepărtate“.

Ar fi poate nedrept din partea noastră dacă i-am atribui lui Vogoride prea multă iniţiativă asupra acţiunilor luate de el împotriva unirii. Corespondenţa secretă întreţinută de el în perioada 3 aprilie—20 mai 1857, demonstrează clar cine conducea politica separatistă din Moldova. Cele 17 scrisori ajunse în mîinile unioniştilor prin intermediul sorei lui Vogoride — se pare în schimbul unei sume de bani — apreciată la 4 000 de galbeni — demonstrează elocvent cine se afla în spatele lui. Iată, de exemplu, ce-i scria caimacamului Vogoride, fratele său Al. Vogoride, secretar al ambasadei otomane din Londra: „Mă grăbesc să-ţi spun că lordul Palmerston este cu totul contra unirii. După cum ţi-am mai spus este mare nevoie să-ţi dai din timp toate silinţele ca Moldovenii să nu-şi exprime dorinţele pentru unire, pentru a te face vrednic de bunăvoinţa înaltei Porţi şi de sprijinul Angliei şi Austriei, care şi ele sînt împotriva Unirii. Trebuie să lucrezi cu isteţime şi fineţe, avînd faţă de Moldoveni o atitudine generoasă, faţă de boieri politicoasă, şi loveşte în Unire. Trebuie să le spui că Unirea nimiceşte drepturile Moldovei şi nu poţi consimţi ca în timpul domniei tale să se întimple asemenea faptă“. În altă scrisoare, acelaşi demnitar îl sfătuia: să urmezi orbeşte pe consulul austriac, de ar fi chiar mai scirbos, şi cu toate defectele sale. Trebuie să te gîndeşti că acest om lucrează numai după instrucţiunile guvernului său şi cînd va fi mulţumită Austria va fi mulţumită şi Turcia şi Anglia. Va veni în curînd ziua cînd te vei bucura şi tu de rodul muncii tale“. Pe aceeaşi linie, Musurus-Paşa, ambasadorul Porţii la Londra scria lui Vogoride: „Eu nu doresc nimic altceva decît aceea să urmaţi aceeaşi cale ca şi pînă acum şi astfel numele vostru va deveni ilustru în Europa, iubit de Moldoveni, demn de a fi rostit de generaţiile viitoare“, iar cumnatul său, Fotiade, Capuchehaia Moldovei la Constantinopol, îi scria în legătură cu pregătirea alegerilor: „Mă mărginesc a-ţi atrage atenţia să acţionezi energic asupra alegerilor pe care trebuie să le grăbeşti cît se poate de multe căci totul depinde de

rezultatul lor". Asemenea scrisori primește Vogoride și de la tatăl său cit și de la Stradford și Prokesch — ambasadorii Angliei și Austriei la Constantinopole.

Susținut și înconjurat din toate părțile, Vogoride își continua „energic” politica de falsificare a alegerilor în văzul membrilor Comisiei Speciale de Informare, căreia Congresul îi atribuisese doar rolul de spectator al abuzurilor pe care le vedea, dar pe care nu era legal să le împiedice”. Toți funcționarii statului, care manifestau cea mai mică simpatie față de Unire, sînt schimbați fără nici o teamă. Este suficient să arătăm că din 107 membri cîți formau Divanul Judecătoresc înainte de Balș, rămăseră acum în funcție numai nouă. Sînt semnificative în acest sens, cuvintele de protest adresate de unioniștii din Moldova, Comisiei Speciale de Informare de la București: „Cum poate cineva să-și închipuie că un Tratat care a costat atîtea jertfe, atîta sînge și atîta suferință, un Act care a fost dezbătut și subscris de cele mai mari puteri din lume, așa de curînd să fie sfărîmat în aplicarea sa și redus la o înșelătorie veterată. Cum să-și închipuie cineva că un singur funcționar al Înaltei Porți, un caimacam, ar ajunge fără frică de pedeapsă să-și bată joc de o țară nenorocită”.

În fața acestei situații, la 12 mai 1857, ambasadorul Franței la Constantinopole, Thouvenel, ceru lui Resid-Pașa (Marele Vizir) să-i comunice lui Vogoride că trebuie să suspende pregătirea alegerilor pînă ce Comisia va da răspuns la „nedumeririle” lui Ghica. Neprimind răspuns, Thouvenel, stărui din nou și după multe tergiversări se hotărî să se țină o conferință la 30 mai. La această ședință, după discuții destul de furtunoase se hotărî a se trimite telegrafic instrucțiuni lui Savfet — reprezentantul Turciei la București —, care să-i comunice la rîndul său lui Vogoride să țină seama de răspunsurile lui Ghica” spre a fi aplicate cît mai exact cu putință în afară de cazurile excepționale care ar fi particulare Moldovei”. În această formă, instrucțiunile nu prevedeau nimic care să-l împiedice pe Vogoride de a fi el însuși judecătorul a ceea ce era sau nu aplicabil în Moldova”. Așadar, caimacamul, îmbrăcînd și „toga de judecător” își continua nestîngherit activitatea de falsificare a listelor electorale. Listele întocmite de către prefectii separatiști au fost trimise la Iași și „examineate definitiv” sub supravegherea consulului austriac Gödl. V.Plăce relatează acest lucru într-o scrisoare către Walewski: „Dl. Gödl a supravegheat această lucrare pînă în ultimul moment, mergînd adeseori la tipografia statului în timpul cît se tipăreau listele și acolo încă a mai făcut ștersături”.

„Operația” de întocmire a listelor electorale fiind gata, guvernul anunță la 11 iunie 1857 publicarea lor „într-o ironică împrejurare — cum spune Riker — cînd Savfet trimise vorbă lui Vogoride „că nu va lipsi să-i aducă la cunoștință hotărîrea Comisiei de la Constantinopole, stabilită la 30 mai”.

„Din 2 000 mari proprietari cîți figurau în Moldova, numai 350 erau trecuți în listele întocmite. Din 20 000 proprietari mici, numai 2 264 au fost incluși în ele. Clasa profesiorilor libere era reprezentată de 11 alegători, iar cele 15 tirguri, reședințe de ținuturi erau reprezentate prin 1 788 de alegători, cînd chiar în tablele vîstieriei figurau 12 000 de neguțători și meșteșugari. Fuseseră excluși din liste chiar și unioniștii de frunte, cum erau Panu, Mavrogheni ș.a. Protestele unioniștilor erau respinse, deoarece judecarea acestora

se făcea de organele ocîrmuirii. Ele se respingeau fără să aibă nici un fel de rezoluție pentru a nu avea dovadă că au fost înaintate și respinse. „Dintre toți dregătorii — spune N. Iorga — numai Alexandru Cuza, în care Vogoride văzuse un prieten și un sprijinitor, reprimindu-l în miliție ca sublocotenent, pentru a-l înainta în cîteva luni la gradul de maior și aghiotant al său și dîndu-i Administrația Covurluiului, demisionă ca protest contra listelor de alegători”.

Demisia răsunătoare a viitorului domn din funcția de pîrcălab al Galaților în semn de protest împotriva samavolnicilor separatiste la care nu vroia să fie asociat a produs mare vîlvă. Delegațiile, protestele și memoriile unioniștilor către Comisia de la București și către ambasadorii de la Constantinopole se intensifică.

În ciuda persecuțiilor la care era supusă, mișcarea unionistă capătă caracter de masă. Întreg poporul era angajat în lupta pentru unire și indignarea maselor era atît de mare față de samavolniciile guvernului, încît țara se afla pe punctul de a începe o mișcare violentă, lucru de care se temea Place, care-i raporta lui Walewski: „Pînă acum poporul s-a mulțumit în căile legale, dar cred că a ajuns la ultimele margini ale răbdării și dacă se îngăduie a se face alegeri în condiția de față, nu răspund de liniștea publică”. Turcia abia aștepta acest lucru pentru a-și întemeia cererea ei pe care o și trimisese Franței și Angliei „că este necesar să se trimită trupe în Moldova, deoarece agitațiile care domnesc aici pot să provoace tulburări imediate”.

Neținînd seama de nimic, Vogoride fixă data alegerilor pentru ziua de 12 iulie 1857. Se părea că Unirea este sacrificată, prin victoria cauzei separatiste în alegerile „pregătite” cu atîta grijă.

În fața abuzurilor și josnicilor la care se dedau separatiștii în frunte cu Vogoride, în fața amestecului direct al Turciei și Austriei, sprijinite puternic de Anglia, celelalte Puteri care sprijineau Unirea nu puteau să mai rămînă pe poziția de pînă acum. Situația la București și Constantinopole devenise încordată.

La 25 iunie, ambasadorii Franței, Rusiei, Prusiei și Sardiniei la Constantinopole adresară Porții o notă identică, prin care îi aduceau la cunoștință că „nu pot lua legătura cu un Divan care nu exprimă adevăratele dorințe și trebuințe ale țării”. În fața acestei situații, Turcia, zădărnicită, era gata să cedeze și să dea dispoziție să se revizuiască listele electorale, dar încurajată de Austria și Anglia își revine și ordonă lui Vogoride să proceadă la alegeri. Iată ce-i scria Stratford lui Vogoride: „Situația Principatelor Dunărene este critică și viitorul lor depinde de guvernele lor. Nu mă îndoiesc de situația cu care dumneavoastră o să justificați încrederea Înaltei Porți. Sint bucuros să întretin cele mai bune legături cu D-voastră”. Stratford trimite și pe secretarul său Alison, ca însărcinat special la Iași, spre a se interesa de listele electorale. După cîteva zile acesta comunică lui Stratford: „Listele nu pot fi socotite cu totul lipsite de față sau blam, au fost însă întocmite în mod legal și corect”.

Evenimentele duceau din zi în zi la o agravare tot mai serioasă a relațiilor dintre marile Puteri. Iată ce declara Claredonn — ministru de externe al Angliei — la acuzația lui Walewski, care-l făcea vinovat de tot ceea ce se întîmpla în Moldova pe Stratford, reprezentantul acestei țări la Constan-

tinopole: „Nu sînt informat prea bine de ce se întîmplă în Moldova, dar cred că n-are rost ca pentru o provincie barbară de la capătul Europei, pacea în lume să fie tulburată“. Oare chiar atît de nevinovat și indiferent era guvernul englez față de această „provincie barbară“ care s-a ridicat să tulbure pacea lumii? Adevărat este că lupta din interiorul țării, ce se purta între unioniști și separatiști, se reflecta acum, pe plan extern, în lupta aprigă dintre Marile Puteri care-și vedeau îndeplinite scopurile lor economice sau politice, sprijinind cauza unionistă sau separatistă. Și această luptă se mutase pentru moment în culisele ambasadurilor de la Constantinopole.

La 7 iulie ambasadorii Franței, Rusiei, Prusiei și Sardiniei cer Porții să dea răspunsuri clare la următoarele întrebări: Dacă interpretările Comisiunii relative la Muntenia erau obligatorii și pentru Moldova?; dacă cele 30 zile prevăzute de firman pentru examinarea listelor electorale, nu trebuiau considerate după ce listele electorale vor fi fost rectificate?; dacă Vogoride nu trebuie să suspende pregătirile electorale, pînă ce vor fi examinate aceste întrebări?. Reprezentantul Turciei, Resid-Pașa propune din nou o conferință pentru a stabili aceste lucruri, dar acest răspuns fu respins categoric de cele patru Puteri. Constrins, Sultantul consimți aminarea alegerilor cu încă 15 zile, timp în care să se revizuiască listele, conform cu interpretările Convenției. Se părea că lucrurile merg către o înțelegere. Deși, cînd reprezentanții Angliei și Austriei au auzit de această hotărîre a Sultanului, redactară în grabă o notă de protest prin care învinuiau Poarta că a luat hotărîri de una singură „călcînd în picioare prevederile Tratatului de la Paris“ și mai mult, se amesteca în treburile interne ale Moldovei“. Ei constring pe Sultan să accepte aminarea alegerilor numai cu 8 zile. Sultantul este nevoit în ultimă instanță să accepte propunerea care-i venea din partea „prietenilor“ și care-i era și lui mult mai convenabilă, propunere pe care i-o comunică și lui Vogoride, dar nu și reprezentanților celor patru Puteri. Astfel că unele țări știau că alegerile sînt aminate cu 15 zile, iar altele cu 8 zile.

Anglia, Austria și Turcia cîștigaseră prima bătălie, deoarece alegerile din Moldova, aminate numai cu 8 zile, începură pe data de 19 iulie 1857. Victoria separatiștilor în Moldova era inevitabilă. Ei nu prevăzuseră însă că pe listele de alegători redactate cu atîta migală, se mai stercuraseră și unioniști nedeclarați și astfel marea majoritate a celor înscrși pe liste se abținură de la vot. Din cei 3 263 preoți, rămaseră înscrși pînă la urmă 193, dintre care au votat 17. Din 3 000 mari proprietari s-au înscrși 465, dintre care s-au prezentat la vot 207. La celelalte categorii de țigoveți, meșteșugari, orașeni. etc., numărul celor care s-au abținut era și mai mare.

Așa gîndeau Turcia și Austria să interpreteze hotărîrile Tratatului de la Paris ca să arate „adevăratele dorinți ale românilor“.

Problema Unirii ajunsese atît de departe în relațiile internaționale, încît nu se mai putea da înapoi fără o știrbire a prestigiului celor patru Puteri și, în primul rînd, al Franței, care nu era dispusă să rămînă învinsă de diplomația Angliei, Austriei și Turciei. Puși în fața faptului împlinit, cei patru ambasadori cer Porții la 29 iulie, printr-un ultimatum, să anuleze alegerile din Moldova. La acest ultimatum, Turcia răspunde că ea nu poate anula alegerile, deoarece ea este doar o simplă cosemnatară a Tratatului de la Paris. În schimb, ea poate doar „amîna convocarea Divanurilor ad-hoc,

pînă ce Puterile se vor întruni din nou și vor hotări întreaga chestiune". Răspunsul dat de Turcia fu respins din nou de cei patru ambasadori și într-o convorbire avută cu Sultanul, Thouvenel îl făcu vinovat de tot ce se întîmplase, pe Resid-Paşa. Sultanul, crezînd că poate liniști conflictul, hotări să-l înlocuiască pe Resid-Paşa din funcția de Mare Vizir cu Mustafa-Paşa. Noul guvern turc, după multe dezbateri, propuse ca cei doi caimacami să fie chemați la Constantinopole și anchetați, iar rezultatele să fie discutate într-o conferință a ambasadorilor.

Văzînd că Turcia caută să tergiverseze lucrurile, dar în fond ea nu este dispusă să anuleze alegerile pentru care depusese atîta „trudă“, cei patru ambasadori declarară la 5 august 1857 rupte relațiile cu Poarta otomană. Europa se găsea astfel din nou în pragul unui război. „Dacă o chestiune ca aceasta — spunea Clarendon — ar fi să aprindă un război în lume, niciodată istoria n-ar putea să creadă într-o cauză atît de neînsemnată pentru evenimente atît de mari“.

Reprezentantul Franței, Thouvenel, crezînd că ruperea relațiilor ar fi putut influența politica Turciei, hotări să-i facă o vizită Sultanului pentru a vedea care este poziția Porții față de acest conflict declarat, dar neînceput. Iată ce relatează el despre această convorbire: „Am fost anunțat M.S.Sultanul care îndată ce m-a văzut a venit spre mine cuprins de o mare emoție. Am luat cuvîntul și i-am zis: „Sire, de mai bine de o oră nu mai aveți la Constantinopole ambasadorul Franței, am dorit însă să iau concediul meu de la M.V. ca un simplu particular onorat de bunăvoința voastră“. Sultanul a rămas înpietrit dinaintea realității unui fapt desăvîrșit. Cu încetul a recăpătat vocea și după expresiuni foarte abile pentru persoana mea el mi-a zis cu durere: „sînt foarte nenorocit de o asemenea întîmplare, de ruptura relațiilor cu o Putere care a făcut totul pentru Imperiul meu și pentru mine, sînt nenorocit că acestea se petrec fiind Abdul Medgid sultan“. Aceste cuvinte au făcut pentru mine lumină“, căci am văzut că nu se mai poate remedia nimic. Am răspuns: „Sire, nu vreau să vă prelungesc o scenă care tulbură inima M. Voastre“.

Aşadar, Turcia, Austria și Anglia nu erau dispuse să anuleze alegerile chiar cu riscul unui război. Dar războiul fu oprit de compromisul de la Osborne.

Napoleon al III-lea, văzînd că din cauza Angliei nu poate înfrînge rezistența Turciei, se hotări pentru un compromis cu Anglia. Înțelegerea a avut loc la Osborne între Napoleon al III-lea și regina Victoria a Angliei, însoțită de lordul Palmerston.

După discuțiile purtate între 6—10 august 1857, s-a ajuns la un compromis prin care: Franța renunță la Unirea țărilor române, mulțumindu-se numai cu o unire vamală, militară și judecătorească, iar Anglia făgăduiește în schimb să obțină de la Turcia anularea alegerilor. Astfel, Napoleon al III-lea a obținut anularea alegerilor sacrificînd „fondul“, adevărata Unire — cauza supremă a poporului român.

La 10 august, Walewski trimite următoarea telegramă lui Talleyrand la București: „Cred că anularea alegerilor va fi pronunțată la Constantinopole. Se va începe revizuirea listelor electorale se va termina în 15 zile... Vrem pe cît e posibil a trece cu buretele peste trecut“. În același timp, Musu-

rus-Pașa trimitea și el Porții următoarea telegramă: „Clarendon mi-a confirmat că renunțarea Franței la unirea Principatelor este completă și mi-a recomandat din nou să ținem cel mai mare secret asupra acestui punct”.

Acest secret a fost într-adevăr bine păstrat. Poporul nu știa decât atât: Puterile care-l susțin au reperțat victoria. Ordinul de anulare a alegerilor falsificate trebuia să sosească din moment în moment. La 21 august, la două săptămîni după înțelegerea de la Osborne, Ali-Pașa trimite Caimacamului Moldovei următoarea telegramă: „Înalta Poartă, în baza înțelegerii stabilite cu cele șase Puteri semnatare ale Tratatului de la Paris, vă ordonă: Să anulați alegerile ce s-au făcut în această provincie; să revizuiți listele electorale; să procedați la noi alegeri după 15 zile de la primirea acestui ordin”.

A doua zi apare ordinul caimacamului Vogoride, adresat Consiliului Administrativ Extraordinar, prin care anunța anularea vechilor alegeri cu rezultatele lor și ținerea unor noi alegeri peste 15 zile, accentuîndu-se în mod deosebit: „Să nu se împiedice în nici un chip libera consfătuire a alegerilor ori de ce opinie ar fi. Orice amestec direct sau indirect al autorităților, va fi considerat ca abuziv și pedepsit. Autoritățile avînd numai partea administrativă; a priveghea ținerea liniștei și a bunei rînduiri în timpul alegerilor”. Referîndu-se la această „nouă” atitudine a lui Vogoride, Riker spunea: „Dacă-și atrăsese neplăceri pentru că se folosise de situație ca să zădărnicească unirea, era acum gata a se arunca în tabăra opusă cu tot atîta însuflețire, numai să-și mulțumească în acest fel Suveranul și să-și scape politicește pielea”.

Om fără personalitate, fără prea multă inteligență și de stul de lacom, condus în toate acțiunile lui de agenții politicii turcești și austriece, Vogoride era capabil să slujească pe toți care i-ar fi asigurat domnia. Chiar și în momentul de față, Vogoride slujea mai departe politica Turciei, politică care corespundea tot atît de bine cu a separatiștilor din Moldova. Atît țările potrivnice Unirii, cit și separatiștii din Moldova nu renunțaseră la luptă dar își dădeau seama că trebuie să sacrifice alegerile în schimbul asigurării că „oricare va fi dorințele Divanurilor, Unirea tot nu se va mai face”. Pentru a ilustra mai bine acest fapt, este suficient să cităm o parte din telegrama lui Musurus-Pașa trimisă Porții: „S-a convenit că oricare va fi opinia Divanurilor ad-hoc, Anglia și Franța în întrunirea Conferinței de la Paris, vor menține suzeranitatea Porții și își vor da toate silințele pentru a restatornici în Principate, o organizare care le va uni în ceea ce privește raporturile lor militare, financiare și juridice, însă sub guvernarea a doi hospodari separați. Poarta va fi scăpată de toate încurcăturile momentului și de celelalte cari se vor fi ivit mai tîrziu, cîștigînd punctul principal: părăsirea definitivă a Unirii”.

Deci anularea alegerilor din Moldova nu însemna pentru Turcia și separatiștii de aici pierderea bătăliei, ci doar îndeplinirea unui lucru formal pentru a cîștiga „fondul”: asigurarea dată de Franța și celelalte Puteri că Unirea nu se va mai face.

Dar „fondul” acestei probleme de care vorbeau ei nu se găsea pe plan extern, acolo unde-l căutau, ci în interior, aici unde procesul de dezvoltare a societății românești cerea cu necesitate înfăptuirea Unirii, aspirație seculară a poporului român.

Cînd se află de anularea alegerilor, lumea românească — cum spune V. Plăce — fu în culmea fericirii. Noile alegeri care au început la 20 septembrie 1857 s-au desfăşurat într-un entuziasm general. O mare însufleţire domnea pretutindeni. „Din 86 deputaţi aleşi, numai 6 erau separatişti. Nimeni nu bănuia că pînă la urmă toţi deputaţii, afară de doi (Alecă Balş şi Episcopul Nectarie) aveau să sfîrşească votînd pentru Unire”.

În această însufleţire generală îşi încep lucrările Divanurile ad-hoc, care au fost după secole de mizerie, întîile adunări naţionale care sub ochii Europei întregi au rostit cu vrednicie voinţa naţiunii române”.

La mijlocul lui octombrie 1858, în baza hotărîrilor Convenţiei de la Paris, Sultanul trimite un firman prin care pune capăt căimăcămiei de tristă amintire a lui N. Vogoride, înlocuind-o cu căimăcămia de trei. Cu aceasta se încheie o etapă grea din lupta dusă de poporul român pentru înfăptuirea unităţii şi independenţei sale naţionale.

Cu toate greutăţile ce au urmat, cu toată opoziţia forţelor reacţionare, antipatriotice interne şi externe, poporul român a reuşit, la 24 ianuarie 1859, la numai 11 ani după revoluţia de la 1848, să înfăptuiască actul demnităţii naţionale, punînd temelii de granit statului român prin Unirea Moldovei cu Muntenia. Se deschidea astfel poporului român drumul spre cucerirea independenţei naţionale în 1877 şi făurirea statului naţional român unitar, în graniţele sale fireşti, — încheiat la 1 decembrie 1918.

(Resumé)

L'auteur presentet la lutte pour unification politique entre les principautés roumaines la Valachie et la Moldavie, pendant l'années 1853—1859.

BIBLIOGRAEIE

- K. Marx și F. Engels — *Opere*, vol. 9, București, Editura Politică, 1959.
- K. Marx și F. Engels — *Opere*, vol. 11 și 12, București, Editura Politică, 1962.
- V. I. Lenin — *Opere complete*, vol. 24, București, Editura Politică, 1964, vol. 29, 1959; vol. 6, 1961.
- D. A. Sturdza — *Acte și documente relative la renașterea României*, vol. II, III, IV, V, Ed. C. Gobl, București, 1889.
- D. A. Sturdza — *Insemnătatea Divanurilor Ad-hoc din Iași și București*, Ed. C. Gobl, București, 1889.
- *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. II, Rapoartele Consului Austriei din Iași.
- *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. II, București, Ed. Academiei R.P.R., 1959.
- *Acte și documente*, vol. II—V, București, 1890, Corespondență politică.
- *Istoria diplomației*, vol. I, București, 1962.
- E. V. Tarle — *Războiul Crimeii*, vol. I și II, București, 1952.
- A. D. Xenopol — *Războiul dintre Ruși și Turci și intrarea lui asupra țărilor române*. Iași, 1880, ed. H. Goldner.
- A. D. Xenopol — *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XII, București, 1922.
- A. D. Xenopol — *Istoria contemporană a poporului român*, Iași, 1890, ed. H. Goldner.
- A. D. Xenopol — *Istoria Partidelor Politice*, vol. I, partea a II-a, București, 1911.
- T. W. Riker — *Cum s-a înfăptuit România*, București, 1940.
- Manolache Drăghici — *Istoria Moldovei pe 500 de ani până în zilele noastre*, Iași, 1857.
- N. Iorga — *Istoria Românilor*, vol. IX, București, 1938, Ed. Cartea Românească.
- N. Iorga — *Istoria Românilor prin călători*, București, 1922, Ed. Cultura neamului Românesc.
- N. Iorga — *Studii și documente*, vol. XVIII, București, 1911.
- N. Iorga — *Corespondența lui Știrbei Vodă*, București, 1904.
- N. Soutzo — *Memories — Publies par Panaiotti — Rizos Wienne*, 1899.
- A. Oțetea — *M. Kogălniceanu, — opere*, vol. I (introducere), București, 1946.
- „Steaua Dunării” — 1855—56—57, Iași.
- „Zimbru” — 1856, Iași.